

CZU 343.224.1

RĂSPUNDEREA PENALĂ A MINORULUI ÎN UNELE STATE EX-SOVIETICE

CRIMINAL LIABILITY OF MINORS IN SOME EX-SOVIET STATES

Valentina RUSSU,

doctorandă, asistent universitar,
Catedra „Drept penal și criminologie”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-1809-9745

Rezumat

Minorul, nefiind încă la stadiile inițiale ale dezvoltării sale fizice, dar și psiho-morale, beneficiază de un regim juridico-penal special, atenuat. Acest deziderat este dictat de standardele internaționale și are în vedere, în primul rând, interesul superior al copilului, fiind transpus în majoritatea statelor lumii. În prezentul demers științific, autorul realizează o analiză a cadrului legal penal din unele state ex-sovietice aferent răspunderii penale a persoanelor minore, cu evidențierea particularităților de rigoare.

Cuvinte-cheie: minor, infracțiune, răspundere penală, pedeapsă, vârsta răspunderii penale, liberare de răspundere penală, măsuri cu caracter educativ.

Summary

The minor, not yet at the initial stages of his physical, but also psycho-moral development, benefits from a special, mitigated legal-penal regime. This desire is dictated by international standards and considering, first of all, the best interest of the child, being transposed in most states of the world. In this scientific approach, the author analyzes the criminal legal framework in some ex-soviet states related to the criminal responsibility of minors, highlighting the particularities of rigor.

Keywords: minor, crime, criminal liability, punishment, age of criminal liability, release from criminal liability, educational measures.

Introducere. Una din direcțiile de bază ale activității statului este apărarea drepturilor și intereselor legale ale personalității, în special ale copilului, care, având în vedere imaturitatea sa fizică și mentală, necesită o grijă deosebită din partea statului și societății [1, p. 7]. Interesul superior al copilului trebuie să primeze și atunci când acesta intră în conflict cu legea penală. Majoritatea statelor recunosc necesitatea unui regim sancționator față de minori deosebit de cel al maturilor, având în vedere imaturitatea cognitivă și emoțională a acestei categorii de subiecți ai răspunderii penale. De asemenea, sunt prevăzute proceduri separate de investigare și judecare a cauzelor cu minori și, totodată, se impun condiții speciale de desfășurare a acțiunilor de urmărire penală, ținând cont, după cum se arată în doctrină, de starea de minoritate, concentrarea minorului la acțiunea de urmărire penală, starea de oboseală mintală etc. [2, p. 336].

În sensul legii penale, prin *minor* se are în vedere persoana care nu a atins vârsta de 18 ani – *lato sensu*, însă minorul este pasibil de răspundere penală începând cu o anumită vârstă, în multe state aceasta fiind de 16 ani, vârsta generală, iar pentru unele categorii de infracțiuni – 14 ani. Totodată, răspunderea penală a minorului include în sine și alte particularități ce vizează discernământul, pedepsele și măsurile de siguranță, liberarea de răspundere și de pedeapsă penală, individualizarea etc. Deci, minorul beneficiază de un regim sancționator distinct.

Metode și materiale aplicate. În vederea realizării acestui demers științific autorul valorifică mai multe metode de cercetare, printre care: metoda logică, analiza sistemică, metoda

comparativă etc. Totodată, baza științifică a cercetării o constituie legislația penală a unor state ex-sovietice, dar și diverse interpretări doctrinare relevante.

Rezultate obținute și discuții.

Federația Rusă. Potrivit autorului Z.A. Astemirov, în măsura în care are loc formarea, socializarea personalității umane, una sau altă formă de răspundere juridică îi devine o caracteristică internă. De asemenea, în viziunea autorului citat, la o etapă sau alta de formare și dezvoltare a personalității umane, omul este supus (ori poate fi supus) răspunderii, doar într-o anumită măsură, într-o formă sau alta, în funcție de nivelul de conștiință, de conturare a elementelor ei structurale. Anume în acest sens, stabilirea răspunderii penale are loc nu într-un mod haotic, ci cu luarea în vedere a legităților de formare a personalității, condițiilor obiective și subiective ale acestui proces [3, p. 13-15].

Persoana umană în formare poate fi recunoscută subiect activ al răspunderii penale de la o anumită vârstă, de la o anumită etapă de obținere a nivelului corespunzător de conștiință juridică, care presupune capacitatea de conștientizare a pericolului social, a importanței dispozițiilor legii penale, menționează Z.A. Astemirov [3, p. 17]. Această vârstă este, potrivit legii penale ruse, de 16 ani, iar în unele cazuri – 14. Or, potrivit art. 20 CP FR, persoana care a împlinit vârsta de 16 ani în momentul săvârșirii infracțiunii este supusă răspunderii penale [4]. Totodată, la alin. (2) al aceluiași articol sunt expres enumerate infracțiunile la care răspunderea penală pentru săvârșirea căreia survine de la 14 ani, printre care: omor (art. 105), săvârșirea intenționată a vătămării corporale grave (art. 111), provocarea intenționată a vătămării corporale medii (art. 112), răpire (art. 126), viol (art. 131), agresiune sexuală (art. 132), furt (art. 158), tâlhărie (art. 161) etc. [4].

Este important să accentuăm prevederile alin. (3) art. 20 CP FR. Astfel, potrivit textului de lege, dacă un minor a împlinit vârsta prevăzută de alineatul 1 sau 2 al acestui articol, dar din cauza unei retardări mintale neasociate cu o tulburare mintală, în momentul săvârșirii unei fapte periculoase din punct de vedere social, el nu și-a putut conștientiza pe deplin natura și pericolul social al acțiunilor (inacțiunilor) sale (inacțiunea) sau nu le-a putut dirija, nu este supus răspunderii penale [4]. Considerăm oportun de a fi stipulate astfel de reglementări și în legea penală națională (CP RM nu prevede astfel de reglementări), ori capacitatea de a discerne nu este dezvoltată la toți la vârsta de 16 sau 14 ani, ea fiind prezumată de către legiuitor, de aceea se impune cerința de a fi stabilită în fiecare caz.

Mulți dintre doctrinari sunt de părerea că împlinirea vârstei de 18 ani nu înseamnă că o persoană este capabilă să-și asume responsabilitatea și să înțeleagă semnificația acțiunilor sale. Astfel, I.M. Muhaceva consideră: „Ar trebui remarcat că legiuitorul, determinând vârsta de la care apare răspunderea penală, presupune că toți minorii care se află în perioada de vârstă de la 14 la 18 ani sunt capabili să conștientizeze semnificația, pericolul social al acțiunilor (inacțiunii) lor și să le gestioneze. Dar minorii care au aceeași vârstă cronologică au adesea o dezvoltare fizică și psihică diferită” [5].

Alți autori consideră că ar trebui să se acorde o mare importanță iresponsabilității legate de vârstă, care este consacrată în alin. (3) art. 20 CP FR, iar analizând acest concept, ei concluzionează că pentru aplicarea alin. (3) art. 20 CP FR, o importanță determinantă o are discrepanța dintre vârsta reală cronologică și nivelul de dezvoltare mentală, ceea ce nu permite unei persoane să realizeze pe deplin natura reală a acțiunilor (inacțiunilor) sale în timp ce comite un act social periculos [6].

CP FR include un capitol separat destinat reglementării particularităților răspunderii penale a minorilor. Potrivit art. 87 CP FR, sunt recunoscute drept minori persoanele care la momentul săvârșirii infracțiunii aveau paisprezece ani, dar nu optsprezece ani [4].

Reieșind din prevederile art. 88 tipurile de pedepse aplicate minorilor sunt: amendă; privarea de dreptul de a exercita anumite activități; munca obligatorie; munca corecțională; restrângerea libertății; privare de libertate pe o perioadă determinată [4]. Este de menționat că pedeapsa

sub formă de privare de libertate se aplică minorilor condamnați care au săvârșit infracțiuni la vârsta de până la șaisprezece ani, pe un termen de cel mult șase ani. Aceeași categorie de minori care au săvârșit infracțiuni deosebit de grave, precum și alți condamnați minori, sunt condamnați la o pedeapsă de cel mult zece ani și execută pedeapsa în colonii de învățământ. Pedeapsa sub formă de privare de libertate nu poate fi aplicată unui condamnat minor care, la vârsta mai mică de șaisprezece ani, a săvârșit pentru prima dată o infracțiune de gravitate ușoară sau medie, precum și altor condamnați minori care au comis infracțiuni de gravitate ușoară pentru prima dată [4].

O particularitate constă în faptul că atunci când un minor este condamnat la pedeapsa privativă de libertate pentru săvârșirea unei infracțiuni grave sau deosebit de grave, limita inferioară a pedepsei prevăzută de articolul relevant din partea specială a CP FR se reduce la jumătate. De asemenea, la impunerea unei pedepse penale minorului, pe lângă circumstanțele generale luate în considerare la impunerea pedepsei unui adult, sunt avute în vedere și condițiile de viață și creștere a minorului, nivelul de dezvoltare mentală, alte trăsături de personalitate, precum și influența persoanelor adulte asupra sa. În plus, vârsta minoră în sine este luată în considerare ca circumstanță atenuantă. Un alt specific vizează faptul că minorul nu poate fi condamnat la închisoare pe viață.

În conformitate cu art. 90 CP FR, minorul care a săvârșit o infracțiune de gravitate ușoară sau medie, poate fi eliberat de răspundere penală dacă se recunoaște că îndreptarea acestuia se poate realiza prin aplicarea măsurilor obligatorii de influență educativă. Următoarele măsuri educaționale obligatorii pot fi atribuite minorului: a) avertismentul; b) transferul sub supravegherea părinților sau a persoanelor care îi înlocuiesc sau a unui organ de stat de specialitate; c) impunerea obligației de reparare a prejudiciului cauzat; d) restrângerea timpului liber și stabilirea unor cerințe speciale pentru comportamentul minorului. Totodată, în cazul nerespectării sistematice de către un minor a unei măsuri coercitive de influență educațională, această măsură, la recomandarea unui organ de stat de specialitate, se anulează și materialele se transmit pentru tragerea minorului la răspundere penală [4].

Un specific al răspunderii penale a minorului în FR îl comportă și termenele de prescripție. Astfel, termenul de prescripție pentru eliberarea minorilor de răspundere penală sau de executare a pedepsei se reduce la jumătate. Termenele pentru anularea condamnărilor pentru minori sunt, de asemenea, relativ mai scurte decât termenele pentru anularea condamnărilor prevăzute pentru adulți (articolele 86, 95 CP FR).

Având în vedere cele descrise mai sus, D. Aksenova și S. Medvedev disting următoarele trăsături ale răspunderii penale și ale condamnării unui minor: vârsta minorului este o împrejurare care atenuază responsabilitatea; din cauza vârstei, nu este posibilă aplicarea anumitor tipuri de pedepse minorilor (pedeapsa cu moartea sau închisoarea pe viață); atunci când un minor săvârșește o infracțiune, o astfel de pedeapsă se aplică mai întâi prin plasarea într-o colonie de învățământ, apoi într-o colonie de corecție; o caracteristică este și plasarea în unele cazuri într-o instituție de învățământ de tip închis; posibilitatea de a fi eliberat de răspundere penală dacă cazul permite aplicarea măsurilor de influență educativă; minorilor li se aplică alte termene de stingere a antecedentelor penale și de eliberare anticipată condiționată [6, p. 287].

Ucraina. La fel ca și în CP FR, în CP al Ucrainei este prevăzută o secțiune aparte ce reglementează răspunderea penală a minorilor. Conform normelor legislației în vigoare, persoanele cu vârsta sub 18 ani sunt recunoscute drept minori. Răspunderea penală este prevăzută pentru orice fapte penale începând cu vârsta de 16 ani, iar pentru infracțiuni grave – de la vârsta de 14 ani. Minorii sub 14 ani nu răspund penal, întrucât legiuitorul consideră că la această vârstă o persoană nu este capabilă să-și dea seama de consecințele acțiunilor sale [7]. Totodată, legiuitorul ține cont de gravitatea infracțiunii și, de asemenea, ia în considerare indicatori precum: corespunderea fizică și intelectuală a persoanei cu vârsta conform actelor; dezvoltarea mentală a unui minor; capacitatea de a evalua în mod adecvat rezultatele acțiunilor lor; condițiile de creștere [7].

În cazul infracțiunilor săvârșite de minori se aplică reguli speciale:

- la condamnare, vârsta minoră este o circumstanță atenuantă;
- privarea de libertate pentru un minor nu trebuie să dureze mai mult de 2 ani;
- restrângerea libertății nu poate fi impusă la comiterea de infracțiuni minore pentru prima dată;
- condamnaților în vârstă de 14-16 ani nu li se atribuie termene de închisoare mai mari de 6 ani;
- persoanele sub 16 ani sunt condamnate la mai mult de 10 ani numai pentru infracțiuni de tip deosebit de grave;
- se aplică penalități fie minorului, fie părinților/părinților adoptivi/tutorilor acestuia;
- la aplicarea pedepsei se preferă influențele pedagogice coercitive [7].

La aplicarea pedepsei unui minor, instanța, pe lângă circumstanțele prevăzute la articolele 65-67 din CP al Ucrainei, ia în considerare condițiile vieții și educației sale, influența adulților, nivelul de dezvoltare și alte trăsături de personalitate ale minorului.

Minorilor, potrivit legii penale a Ucrainei, le pot fi aplicate următoarele pedepse: amendă; lucrări publice; muncă corecțională; arestare; privare de libertate pentru o perioadă determinată [8]. De asemenea, minorii pot fi supuși unor pedepse suplimentare sub formă de amendă și privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a se angaja în anumite activități. Totodată, atunci când un minor este condamnat pentru infracțiuni sau pedepse penale cumulate, pedeapsa definitivă sub forma privativă de libertate nu poate depăși cincisprezece ani.

Minorul care a săvârșit o infracțiune poate fi eliberat de la executarea pedepsei cu aplicarea probațiunii în conformitate cu articolele 75-78 din CP al Ucrainei. Perioada de probă se stabilește de la 1 la 2 ani. În cazul în care un minor este eliberat de executarea unei pedepse cu probațiune, instanța poate impune unei persoane fizice, cu acordul acesteia sau la cererea acesteia, obligația de a supraveghea persoana condamnată și de a desfășura activități educaționale cu aceasta [8].

În conformitate cu art. 105 din CP al Ucrainei, minorul care a săvârșit o infracțiune minoră poate fi eliberat de pedeapsă de către instanță dacă se recunoaște că, din cauza pocăinței sincere și a unui comportament ireproșabil, nu necesită aplicarea pedepsei la momentul pronunțării sentinței. În acest caz, instanța aplică minorului următoarele măsuri educaționale obligatorii: 1) avertizare; 2) restrângerea timpului liber și stabilirea unor cerințe speciale pentru comportamentul minorului; 3) transferul minorului sub supravegherea părinților sau a persoanelor care îi înlocuiesc sau sub supravegherea unui colectiv pedagogic sau de muncă cu acordul acestuia, precum și a cetățenilor persoane fizice la cererea acestora; 4) impunerea unui minor care a împlinit vârsta de cincisprezece ani și are bunuri, fonduri sau câștiguri, obligația de a despăgubi prejudiciul material cauzat; 5) trimiterea unui minor într-o instituție de învățământ special pentru copii și adolescenți pentru corectarea acestuia, dar pe o perioadă care nu depășește trei ani. De asemenea, instanța poate considera necesară numirea unui educator pentru minor în modul prevăzut de lege [8].

Vorbind despre liberarea de la executarea pedepsei a persoanelor minore, vom invoca prevederile art. 107 din CP al Ucrainei potrivit cărora persoanelor care execută o pedeapsă sub formă de privare de libertate pentru o infracțiune săvârșită la vârsta de până la optsprezece ani li se poate acorda eliberarea anticipată condiționată de la executarea pedepsei, indiferent de gravitatea infracțiunii săvârșite. Această liberare se aplică dacă condamnatul și-a dovedit corectarea prin comportament și atitudine față de muncă și studiu conștiincioase [8]. Un alt specific este că pentru minori nu se aplică înlocuirea părții neexecutate a pedepsei cu o pedeapsă mai blândă.

Referindu-ne la stingerea antecedentelor penale, menționăm că în conformitate cu art. 108 din CP al Ucrainei, se consideră că nu au antecedente penale minorii:

- 1) condamnați la o pedeapsă neprivativă de libertate, după executarea acestei pedepse;
- 2) cei condamnați la pedeapsa închisorii pentru infracțiuni minore, dacă nu săvârșesc o

nouă infracțiune în termen de un an de la data executării pedepsei;

3) cei condamnați la pedeapsa închisorii pentru o infracțiune gravă, dacă nu săvârșesc o nouă infracțiune în termen de trei ani de la data executării pedepsei;

4) cei condamnați la pedeapsa închisorii pentru o infracțiune deosebit de gravă, dacă nu săvârșesc o nouă infracțiune în termen de cinci ani de la data executării pedepsei [8].

Kazahstan. În lucrarea sa *Особенности привлечения к уголовной ответственности несовершеннолетних лиц в Республике Казахстан*, autorul С. Aitbaev menționează că anume caracteristicile specifice ale criminalității minorilor au și determinat ca legiuitorul din Republica Kazahstan să se impună cu reglementări foarte complexe referitoare la răspunderea penală a minorilor, derogând de la regulile generale ale răspunderii și pedepsei penale [9, p. 23]. La general, minoritatea făptuitorului este o circumstanță care atenuază răspunderea și pedeapsa penală, potrivit art. 53 CP al Kazahstanului. Totodată, stipulări similare legii penale a Ucrainei și FR vizează individualizarea răspunderii și pedepsei penale în cazul minorilor, astfel încât la aplicarea pedepsei unui minor, pe lângă criteriile generale de individualizare, sunt luate în considerare și condițiile de viață și creșterea acestuia, nivelul de dezvoltare psihică, alte trăsături de personalitate, precum și influența persoanelor în vârstă asupra lui.

Asemănător Federației Ruse și Ucrainei, în CP al Kazahstanului, reglementările privind răspunderea penală a minorilor se conțin într-un compartiment separat (secțiunea a șasea). Evidențiem că particularitățile răspunderii penale a minorului sunt dictate anume de vârsta acestora. Potrivit legii penale a Kazahstanului, răspund penal persoanele care au comis infracțiuni și au atins vârsta de 16 ani (alin. (1) art. 15), iar pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute la alin. (2) art. 15, răspunderea penală survine de la 14 ani. De asemenea, specificul răspunderii penale a minorilor este dictat de posibilitatea de realizare a ei ori cu liberarea de răspundere penală și aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ, ori cu atragerea la răspundere penală [9, p. 23].

Tipurile de pedepse aplicate minorilor sunt prevăzute la art. 81 din CP al Kazahstanului, acestea fiind: 1) privare de dreptul de a se angaja în anumite activități; 2) amendă; 3) muncă corecțională; 4) implicare în lucrări publice; 5) restrângerea libertății; 6) privare de libertate.

CP al Kazahstanului prevede posibilitatea de eliberare a minorilor de răspundere penală și pedeapsă. Astfel, minorul care a săvârșit un delict sau o infracțiune de gravitate ușoară, ori care a săvârșit pentru prima dată o infracțiune de gravitate medie, poate fi eliberat de către instanță de răspundere penală, dacă se constată că îndreptarea lui este posibilă fără răspundere penală. În același timp, i se pot aplica măsuri coercitive de influență educațională. Aceste măsuri sunt: 1) avertizare; 2) transferul sub supravegherea părinților sau a persoanelor care îi înlocuiesc sau a unui organ de stat de specialitate; 3) impunerea obligației de reparare a prejudiciului cauzat; 4) restrângerea timpului liber și stabilirea unor cerințe speciale pentru comportamentul minorului; 5) plasarea într-o organizație de învățământ cu regim special de detenție; 6) impunerea obligației de a cere scuze victimei; 7) instituirea probațiunii [10].

Un specific îl comportă și termenele de prescripție, acestea fiind reduse în jumătate. Or, potrivit art. 88, termenul de prescripție pentru atragerea răspunderii penale sau a sentinței de vinovăție atunci când minorii sunt eliberați de răspunderea penală sau de la executarea pedepsei se reduce la jumătate [10].

Estonia. Având în vedere vârsta de la care minorii răspund penal în Estonia, este de menționat că potrivit art. 33 din CP, o persoană este pasibilă de vinovăție dacă, la momentul săvârșirii faptei, este capabilă mintal și are cel puțin paisprezece ani. Legea penală a Estoniei nu prevede diferite limite de vârstă ale răspunderii penale, ci stabilește vârsta generală, pentru toate infracțiunile – de la 14 ani. În Estonia sunt prevăzute și limite speciale (reduse) ale pedepselor aplicate în privința minorilor. Astfel, pentru o infracțiune, instanța poate aplica o pedeapsă pecuniară de la treizeci la cinci sute de cote zilnice. Dacă în momentul săvârșirii faptei, persoana are

vârsta mai mică de optsprezece ani, instanța poate aplica o pedeapsă pecuniară de la treizeci până la două sute cincizeci de tarife zilnice. Totodată, o pedeapsă pecuniară nu se aplică unei persoane cu vârsta mai mică de optsprezece ani dacă aceasta nu are niciun venit independent [11].

Vorbind despre pedeapsa închisorii, evidențiem că pentru o infracțiune, instanța poate aplica pedeapsa închisorii de la treizeci de zile la douăzeci de ani sau închisoare pe viață. Însă, pedeapsa închisorii mai mare de zece ani sau închisoarea pe viață nu se aplică persoanei care la momentul săvârșirii infracțiunii are vârsta mai mică de optsprezece ani [11].

Interesant este faptul că în lista circumstanțelor atenuante prevăzute la art. 57 CP al Estoniei nu este prevăzută așa circumstanță ca *săvârșirea infracțiunii de către un minor*, ori poate legiuitorul nu a considerat necesar de a accentua că minoritatea făptuitorului atenuază răspunderea (incluzând acest semn în lista circumstanțelor atenuante), dar a efectuat acest lucru prin stipulările de rigoare în textul legii penale la capitolul pedepselor, eliberării condiționate de la executarea pedepsei, probațiunii etc.

O particularitate ține de eliberarea condiționată a infractorului care era minor la momentul săvârșirii infracțiunii. Astfel, instanța poate elibera condiționat un infractor care avea vârsta mai mică de optsprezece ani la momentul săvârșirii infracțiunii: 1) în cazul unei infracțiuni de gradul II sau al unei infracțiuni de gradul I săvârșită din neglijență, dacă acesta a executat efectiv cel puțin o treime din termenul pedepsei aplicate, dar nu mai puțin de patru luni; 2) în cazul unei infracțiuni de gradul I săvârșite cu intenție, dacă acesta a executat efectiv cel puțin jumătate din termenul pedepsei aplicate, dar nu mai puțin de patru luni [11].

La art. 87 din CP al Estoniei sunt stipulate sancțiunile aplicabile minorilor. Potrivit textului legii, ținând seama de nivelul de dezvoltare morală și psihică a unei persoane cu vârsta cuprinsă între paisprezece și optsprezece ani și capacitatea acesteia de a înțelege nelegalitatea faptei sale sau de a acționa conform acestei înțelegeri, instanța poate elibera persoana de pedeapsă impunând următoarele sancțiuni: 1) avertizare; 2) supunerea la supravegherea conduitei; 3) plasament într-un cămin de tineret; 4) plasarea într-o școală pentru elevii care au nevoie de tratament special din cauza problemelor de comportament; 5) supunerea la programe sociale [11]. Astfel, instanța de judecată poate supune o persoană cu vârsta mai mică de optsprezece ani supravegherii comportamentului pe o perioadă de până la un an. În cazul nerespectării cerințelor de supraveghere sau a neîndeplinirii obligațiilor impuse, consilierul de probațiune poate emite o notificare scrisă prin care să-l avertizeze sau instanța poate prelungi termenul de supraveghere a comportamentului care i-a fost impus cu până la un an sau ca excepție până când infractorul împlinește vârsta de optsprezece ani sau impune obligații suplimentare. De asemenea, persoana în vârstă de mai puțin de optsprezece ani este plasată într-un cămin de tineret sau într-o școală pentru elevii care au nevoie de tratament special din cauza unor probleme de comportament pe o perioadă de până la doi ani, ținând cont de sfârșitul anului universitar. Instanța poate prelungi cu până la un an termenul de ședere într-un cămin de tineret sau într-o școală pentru elevii care au nevoie de tratament special din cauza unor probleme de comportament, ținând cont de sfârșitul anului universitar [11].

Concluzii. Analizând legislația penală a unor state ex-sovietice, observăm aceeași tendință de a reglementa un regim juridico-penal aplicabil minorilor distinct, cu unele particularități, fiind unul mai blând decât cel aplicabil adulților, iar minoritatea făptuitorului este recunoscută întotdeauna drept circumstanță ce atenuază răspunderea și pedeapsa penală. Totodată, evidențiem că se acordă prioritate măsurilor cu caracter educativ și posibilităților de eliberare de răspundere și pedeapsă penală, iar detenția este o măsură de ultimă instanță. Susținem decizia legiuitorilor din statele ex-sovietice (dar și din statele europene) de a concentra reglementările privind răspunderea penală a minorilor într-un capitol separat. În legea penală națională aceste reglementări sunt haotice, neexistând o secțiune destinată regimului juridic aplicabil minorilor care au săvârșit infracțiuni. Concentrarea într-un singur capitol a reglementărilor ce vizează răspunderea

penală a minorilor ar ușura lucrul cu legea, dar și ar asigura o interpretare sistemică eficientă. Deci, propunem de a introduce în legea penală națională un capitol separat care să vizeze toate particularitățile ce țin de răspunderea penală a minorilor.

Referințe bibliografice:

1. Ostavciuc D. Aspecte procesual-penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii. Chișinău: Tipografia Centrală, 2021. 192 p.
2. Osoianu T., Ostavciuc D. Particularitățile audierii copiilor în procesul penal. În: Interesul superior al copilului: abordare socio-culturală, normativă și jurisprudențială. Volumul I. Materialele conferinței internaționale. Chișinău, Republica Moldova, 2022, p. 335-347.
3. Астемиров З.А. Уголовная ответственность и наказание несовершеннолетних. Под редакцией Н.А. Стручкова. Москва: Научно-исследовательский и редакционно-издательский отдел, 1970. 126 p.
4. Codul penal al Federației Ruse din 13.06.1996 (modificat la 28.04.2023) http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/fd969cc22a68d513db2c83a94d6ad355a95dbec7/ (vizitat: 14.04.2023).
5. Мухачева И.М. Применение положений ч. 3 ст. 20 УК РФ о «возрастной незрелости». În: Актуальные проблемы российского права. № 6 2018, p. 118-125.
6. Аксенова Д., Медведев С. Особенности уголовной ответственности и наказаний несовершеннолетних. În: Вопросы студенческой науки №5 (57), 2021, p. 285-290.
7. Când sunt supuși răspunderii penale minorii? https://uristy.ua/articles/criminal-law/ugolovnaya-otvetstvennost-nesovershennoletnih/#h_0 (vizitat: 14.04.2023).
8. Codul penal al Ucrainei din 05.04.2001. <https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-15/> (vizitat: 14.04.2023).
9. Айтбаев К. Особенности привлечения к уголовной ответственности несовершеннолетних лиц в Республике Казахстан. În: Закон и жизнь, № 8, 2012, p. 23.
10. Codul penal al Republicii Kazahstan din 03.07.2014. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400000226> (vizitat: 10.04.2023).
11. Codul penal al Estoniei din 06.06.2001. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide> (vizitat: 10.04.2023).

Recenzent: **Radion COJOCARU**, doctor, profesor universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Republica Moldova,
Universitatea „Dunarea de Jos” din Galați, România